

RIVOJLANAYOTGAN MAMLAKATLARDA TASHQI YORDAMNING SIYOSIY BARQARORLIKKA TA'SIRI

*„ALFRAGANUS“ Universiteti Pedagogika va
psixologiya yo'nalishi bakalavr
3-bosqich talabasi*
Jo'rayeva Kaniza Akbarjon qizi

Annotatsiya: *Bu yordam xalqaro tashkilotlar va rivojlangan davlatlar hukumatlaridan ikki va ko'p tomonlama shartnomalar bo'yicha mablag'lar olishiga asoslanadi. Bu grantlar (ya'ni, tekin yordam), texnik yordam, konsalting xizmatlari va imtiyozli shartlarda kreditlarni o'z ichiga oladi. Davlat yordam dasturlari, birinchi navbatda, insonparvarlik maqsadlarini amalga oshirish va aholining eng zaif qatlamlarini (bolalar, ayollar, quyi kastalar) himoya qilishga qaratilgan.*

Davlat yordam dasturlari mablag'lari rivojlanayotgan oluvchi mamlakatlar o'rtasida notekis taqsimlanadi va ularning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishining ustuvor yo'nalishlari bilan yetarli darajada bog'lanmagan. 2023-yillarda hukumat yordami oluvchi mamlakatlarni iqtisodiyotni liberallashtirish islohotlarini, jumladan, tarkibiy o'zgartirish dasturlarini amalga oshirishga ko'proq rag'batlantirishga qaratilgan edi. Bunda Jahon bankining alohida o'rni bor, uning uzoq muddatli kreditlari soliq va moliyaviy chora-tadbirlar tizimi orqali ichki jamg'armalarni jalb etish va davlat investitsiyalarini ratsionalizatsiya qilishga qaratilgan.

Kalit so'zlar: *Moliyaviy chora-tadbir, kredit, soliq, konsalting xizmatlari, investitsiya*

Аннотация: *Эта поддержка основана на получении средств от международных организаций и правительств развитых стран в рамках двусторонних и многосторонних соглашений. К ним относятся гранты (т.е. бесплатная помощь), техническая помощь, консультационные услуги и льготные кредиты. Программы государственной помощи в первую очередь направлены на реализацию гуманитарных целей и защиту наиболее уязвимых слоев населения (детей, женщин, представителей низших каст).*

Средства программ государственной помощи неравномерно распределяются между развивающимися странами-получателями и недостаточно увязаны с их приоритетами социально-экономического развития. В 2023 году государственная помощь была призвана предоставить странам-получателям больше стимулов для реализации реформ по экономической либерализации, включая программы структурной перестройки. Особая роль в этом принадлежит Всемирному банку, его долгосрочные кредиты направлены на привлечение внутренних сбережений и рационализацию государственных инвестиций через систему налоговых и финансовых мер.

Ключевые слова: *Финансовые меры, кредит, налог, консультационные услуги, инвестиции.*

O'zbekiston prezidenti Shavkat Mirziyoyev 15 dekabr kuni iqtisodiy rivojlanish, samarali boshqaruv va xalqaro hamkorlik masalalari bo'yicha maslahatchi Suma Chakrabarti bilan uchrashuv o'tkazdi.

Mamlakatdagi ijtimoiy-iqtisodiy islohotlar dasturining natijadorligini oshirish borasidagi chora-tadbirlarning borishi va kelgusi rejalar ko'rib chiqildi.

Investitsiya va ishbilarmonlik muhitini takomillashtirish, xorijdagi yetakchi kompaniya va moliyaviy institutlarni jalb qilgan holda iqtisodiyotning turli tarmoqlarida yirik loyihalarni ilgari surish bo'yicha olib borilayotgan ishlar samaradorligini oshirishga alohida e'tibor qaratildi.

O'zbekistonning Jahon savdo tashkilotiga a'zo bo'lishi jarayoni va mamlakatning xalqaro reytinglardagi o'rnini yuksaltirish bilan bog'liq masalalar muhokama qilindi.

Rivojlanayotgan mamlakatlarga davlat yordami 70-80-yillarda sezilarli ta'sir ko'rsatdi. Rivojlanayotgan mamlakatlarda iqtisodiyotni liberallashtirish, dinamik xususiy sektorni yaratish va davlat rolini cheklash orqali o'sishni rag'batlantirish tarafdori bo'lgan XVF va Jahon bankining siyosati ta'sir ko'rsatdi. Ko'pincha "Vashington konsensusi" deb ataladigan bu g'oyalar (Jamg'arma va Bankning joylashuvidan keyin) 90-yillarda, shu jumladan Uchinchi dunyo mamlakatlarida qashshoqlik ko'lamining davom etishi va ijtimoiy keskinlikning kuchayishi tufayli keskin tanqid qilindi. "Bozor muvaffaqiyatsizliklari" va milliy iqtisodiyotlarning o'zini o'zi tartibga solish qobiliyatining pastligi 1997 yilda Osiyoda moliyaviy inqiroz boshlanishi bilan ayniqsa yaqqol namoyon bo'ldi. Davlatning xususiy sektorga qarshiligi va davlatning iqtisodiyotdagi tartibga solish rolini zaiflashtirish siyosati samarasiz bo'lib chiqdi. Rivojlanayotgan bozorlarning tarkibiy zaifligi, Janubi-Sharqiy Osiyo mamlakatlari va Lotin Amerikasi qismlarida iqtisodiy o'sishning yuqori sur'atlariga qaramasdan paydo bo'ldi.

Moliya bozorlaridagi inqirozlar XVF va Jahon bankining an'anaviy g'oyalarini to'g'rilashni tezlashtirdi, bunda davlat va xususiy sektor o'rtasidagi yaqin munosabatlar zaruriyati, bozorlar faoliyatini yaxshilashda davlatning alohida roli, shuningdek, jamoat tovarlarini ishlab chiqarishda, birinchi navbatda, inson kapitaliga investitsiyalar (Vashingtondan keyingi konsensus deb ataladigan).

Rivojlanayotgan mamlakatlar ichki moliyaviy resurslarning doimiy etishmasligi va ularning ko'pchiligining jahon qarz bozoridagi pozitsiyalarining zaifligi tufayli tashqi davlat yordamidan manfaatdor. Zero, ular kredit va ssudalar bo'yicha yuqori foiz stavkalari, tijorat banklarining to'lovni to'lashning qat'iy kafolatlarisiz tavakkal qilishni istamasligi sababli tijorat asosida kerakli mablag'larni jalb qila olmaydi. Biroq, rivojlanayotgan mamlakatlarda davlat yordam dasturlari past samaradorlik, ularni amalga oshirishda mahalliy korrupsiyalashgan ma'muriy apparatlarning behuda sarflanishi va yordam ko'zda tutilgan maqsadlarga erishilmagani uchun tanqid qilindi.

Donor mamlakatlarda, ayniqsa, Yevropa Ittifoqiga a'zo mamlakatlarda boshqa davlatlardagi rivojlanish jarayonlari, birinchi navbatda, o'z resurslariga asoslangan holda, ularning ichki ishi bo'lishi kerak, degan asosda mablag'larni asossiz isrof qilish sifatida bunday yordam turiga salbiy munosabat kuchaymoqda.

Rivojlanayotgan mamlakatlarning ijtimoiy-iqtisodiy ahvolini engillashtirish bo'yicha xalqaro hamjamiyatning keyingi sa'y-harakatlari ikkita asosiy yo'nalishga to'g'ri keladi. Birinchisi, gumanitar yordam. U xayriya tashkilotlari va nodavlat jamg'armalar tomonidan qo'llab-quvvatlanib, kambag'al mamlakatlarga yordamni qisqartirish millionlab odamlarning hayotini qisqartirishi haqida ogohlantirmoqda. Rivojlanish uchun rasmiy yordam doirasida dunyoda ajratilgan barcha mablag'larning 60 foizi Evropa Ittifoqi mamlakatlariga to'g'ri keladi. Yordamning ushbu shaklini tanqid qiluvchilar gumanitar yordamni korruptsiya "yeydi" va iqtisodiy rivojlanish uchun ishlatilmasdan shunchaki "yeydi" deb ta'kidlashadi.

Ikkinchi yo'nalish-AQSh tomonidan boshlangan qarzlarni to'lash siyosatining davomi. Sobiq mamlakatlar-metropoliyalar-Frantsiya va Angliya — 2020-yillarda qo'shma shtatlarning ushbu tashabbusini davom ettirib, dunyodagi eng qashshoq 40 ga yaqin qarzni yengillashtirishga muhtoj mamlakatlarni aniqladilar. Ularga qarzdorlari asosan Afrikada bo'lgan Rossiya qo'shildi. Ularning qarzlarning asosiy qismi harbiy texnika yetkazib berishga to'g'ri keladi (asosan sovuq urush davrida). Rivojlanayotgan mamlakatlarga yordam berishning ushbu yo'nalishi ham o'z cheklovlariga ega: bular eng muhtojlar guruhiga kirmagan rivojlanayotgan mamlakatlarning qaramligi; ular iqtisodiy o'sish uchun o'z imkoniyatlaridan foydalanish o'rniga qarzlarni to'lash imtiyozini olish uchun ularni "eng kambag'allarga" kiritishni so'rashadi.

Bugungi kunda qashshoqlikka qarshi kurashish uchun o'nlab dasturlar mavjud. Rivojlanayotgan mamlakatlarning qoloqligi muammosini nima hal qilishi mumkin? Asosan, hech narsa yo'q, chunki G'arbdagi kabi hamma joyda turmush darajasini ta'minlash uchun er resurslari etarli emas. Agar biz rivojlanayotgan mamlakatlarda turmush darajasining rivojlangan mamlakatlar darajasiga yaqinlashishi haqida gapiradigan bo'lsak, unda rivojlangan mamlakatlarning iqtisodiy siyosatidagi o'zgarishlar muhim rol o'ynashi kerak: qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishining davlat subsidiyalarining pasayishi, bu bugungi kunda rivojlanayotgan mamlakatlar mahsulotlarining qiymatiga nisbatan uning bozor qiymatini keskin pasaytiradi va chet el mamlakatlaridan barcha importlarga bojxona to'lovlarining pasayishi. Biroq, qoloqlik muammosi rivojlangan mamlakatlarga ta'sir qilmasligiga qaramay, bugungi kunda ular tomonidan hech qanday jamoaviy choralar ko'rilmaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

- 1.Ahmedov D.Q. Ijtimoiy ta'minot huquqi. Darslik. –T. TDYUI nashriyoti, 2022. 406 bet.

2. Allayorov Sh., Toshmuxamedova D., Davlat pensiya ta'minoti.O'quv qo'llanma.-Toshkent, T.:Iqtisod-Moliya 2022.-248 b;
3. Jun Peng. State and Local Pension Fund Management. (Public Administration and Public Policy) 0th Edition . USA: Publisher: Auerbach Publications (August 21, 2018). – P. 280.
4. . Malikov T., Jalilov P., Byudjet-soliq siyosati. Mongrafiya. T.: Akademnashr, 2011.472 b.
5. Mirzamahmudov M.M. Maqsadli jamg'armalardan foydalanish samaradorligini oshirish mexanizmini takomillashtirish. Monografiya. - T.:«IQTISOD-MOLIYA». 2013.-112 b.;
6. Nurmuxamedova B., Kabirova N. “Moliya”, O'quv qo'llanma. T.; “IQTISOD-MOLIYA”, 2014. 224b.
7. “Pensiya ta'minoti tizimini rivojlantirish istiqbollari” mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy konferentsiya materiallari to'plami. –T.:Universitet. 2014.
8. Xayitov A., Ziyadulaev M. O'zbekistonda pensiya ta'minoti va xorijiy tajribasi. O'quv qo'llanma. -T.: “Adolat”. 2009. -172 b;
9. Ma'ruzalar kursi. –T. O'zbekiston Respublikasi IIV akademiyasi, 2008. 162b.
10. Vahobov A.V., Malikov T.S. Moliya. Darslik. –Toshkent: “Noshir”, 2012 y.-712b.
11. Saidov M.X. Ijtimoiy himoya.Atamalar izoxli lug'ati. -T.: “A.Navoiy nomidagi O'zbekiston Milliy kutubxona nashriyoti”. 2004, 73-bet
12. O'zbekiston: Barqaror ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishning va inson taraqqiyoti prinsiplarini amalga oshirishning parlament tomonidan ta'minlanishi.